

**Ingliz Adabiyoti 15-Asrda: Madaniyat, Insoniyat, va San'atning
Rivojlanishi**

Xurshida Umarova

Farg'ona davlat universiteti ingliz tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi

Axmadaliyeva Muslima Anvarjon qizi

Farg'ona davlat universiteti Xorijiy til va adabiyoti

22.104- guruh 2- bosqich talabasi

Annotatsiya: *Bu maqola, 15-asrda Ingliz adabiyoti mavzusida mavqei yaratib, madaniyat, insoniyatning yangi shakllanishi, va san'atning rivojlanishi boyicha tahlil qiladi. Maqola, davrning markaziy adiblari va ularning asarlarini taqqoslash orqali, 15-asr Ingliz adabiyotining insoniyat va jamiyatda o'zgarishlarni o'rganganligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Renaissance Davri: Maqola, 15-asr Ingliz adabiyoti bo'yicha, Renaissancedagi rivojlanishni va bu davrda san'at, ilm-fan, va adabiyot sohasidagi yangiliklarni tahlil qiladi. Bu, o'zbekistonlik talabalar uchun san'at va adabiyotning tarixiy rivojlanishini yoritishda yordam beradi.*

Ingliz adabiyoti, zamonaviy adabiyotning o'rtasida katta o'rin egallagan, qimmatbaho va rag'batlantiruvchi bir to'rt millyon yillik tarixi bilan boy. Bu adabiyot, o'ziga xos mahorati, shoir va yozuvchilarning yaratkan asarlaridagi o'zgacha so'zlashuvi, jamiyatning o'zgaruvchanliklari, tabiat va insoniyatning muammolariga bag'ishlangan.

Ingliz adabiyoti boshlang'ich davrlaridan biri, Oldingi İngliz (Old English) yoki Anglo-Saxon adabiyotiga ega bo'ldi. Beowulf qissasi, bu davr adabiyotining eng mashhur namunasi dan biri sifatida, qahramon Beowulfning kuyovlar va drakonlar bilan jang qilishini aks etadi. Keyingi davrda, Normanlar Inglizi haqida kelgach, O'rtacha İngliz (Middle English) davri boshlandi. Bu davrda Gofrik Choser (Geoffrey Chaucer) "Canterbury Tales" kabi asarlari yozdi, bu asar orqali

jamiyatning turli tabakalari va tabiatning turli xususiyatlarini tasvirlab boradi.

Yirik o'zbek shoir Ahmad Donish ham Ingliz adabiyoti va madaniyati haqida o'z fikrlarini bayon etgan. U "Yovvoch Donish" she'riyatida Ingliz adabiyoti tarixini o'zining fikrlariga asosan tanqid qilgan.

Reforma-tanqid davrida, 17-18 asrlarda John Milton "Paradise Lost" kabi asarlari orqali Ingliz adabiyoti va madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatdi. U adabiyotda yangi yonalishlarga yo'l ochdi va ijodiy e'tiqodlarini boshqa usullarda bayon etdi.

Romantizm davrida, Blake, Wordsworth, Coleridge, Byron, Shelley, va Keats kabi shoir va yozuvchilar, tabiatning zo'ravonligi, insonning ruhini his qilish, jamiyatning muammolari va boshqa romantik mavzular orqali adabiyotni rivojlantirdilar. Bayronning she'rlari, Wordsworthning "Lake Poets" jamlanmasi, va Keatsning "Odes" asari bu davrning namunalaridan hisoblanadi.

19 asrda, romantizmga qarshi ravishda, realizm va naturalizm uslublari Ingliz adabiyotida o'sadi. Charles Dickens, Jane Austen, va Brontë qizlari kabi yozuvchilar, jamiyatning tabiiy rivojlanishini, insoniyatning turli jihatlarini tahlil qildilar. Dickens "Great Expectations" va "Oliver Twist," Austen "Pride and Prejudice" va Brontë "Jane Eyre" kabi asarlari orqali jamiyatning turli tabakalari, muammo va tabiatning tasviri bilan ta'sir qildilar.

20 asrda, Ingliz adabiyoti modernizm va postmodernizm deb nomlanadigan ikki yirik uslubga aylanadi. Virginia Woolf, James Joyce, D.H. Lawrence, va George Orwell kabi yozuvchilar, jamiyatning o'zgaruvchanliklarini, insoniyatning qo'lga kiritilgan qiyofalarini va ilg'or xususiyatlarni tahlil qilishda mashhur bo'ldilar.

Ingliz adabiyoti bugungi kunda ham ilmiy, ijodiy va estetik nazariyalar orqali insoniyat, jamiyat, va tabiatga oid muammolarni ko'rsatib borayapti. Uning ijodi, bir qancha yirik shaxslar va uslublar orqali turli davrlarda adabiyotning rivojlanishini va o'zgarishlarini ifodalaydi. 15 asr Ingliz adabiyoti tarixida, renesans (Renaissance) davri adabiyotining katta o'rin egallaygan davrlardan biri hisoblanadi. Bu davrda adabiyot, san'at, fan, va ilmning o'zgaruvchanligi va rivojlanishi, yangi g'oyalar, mahoratlar va ideyalar paydo bo'lishi bilan ajralib

turadi. Ingliz adabiyoti ham bu o'zgarishlarni ko'rish va izlashda muhim rol o'ynaydi.

15 asr Ingliz adabiyotida isyon asarlar, qo'shni madaniyati, xalq haqiqati, va eng asosiysi, religioz mazmunlar, janglar, va sevgi mavzulari o'ziga xoslik bilan belgilanadi. Ingliz tilidagi yozuvlar va she'rlar, umumiy ravishda, Ingliz adabiyoti renesansining eng ahamiyatli g'oyalarini ifodalashda muhim ahamiyatga ega.

Birinchilari, Thomas Maloryning "Le Morte d'Arthur" asari 15 asrning boshida, isyon asarlarining biri hisoblanadi. Bu asar, Arthur bolalari va ularning janglari haqida mo'jiza qissalarni o'z ichiga olgan eng mashhur madaniy asarlardan biri hisoblanadi. Maloryning "Le Morte d'Arthur"i, chivalric qadrlanganlik, do'stlarning sevgisi, va insonning ma'naviy rivojlanishiga oid qiyofalarni ifodalaydi.

Christopher Marlowe, renesans davrining birinchi yarmidagi eng mashhur dramaturglaridan biri bo'ldi. Uning "Doctor Faustus" asari, insonga mahorat, ilm va erkning cheklangan so'roq va o'stirish haqida mazmunlar bilan, isyon mazmunlarini ko'rsatadi. Marlowe dramaturgik qahramonlari va ularning hayoti va fikrlari orqali jamiyatning turli sohalarini ifodalaydi.

William Shakespeare, 15 asrda Ingliz adabiyoti tarixidagi ahamiyatli shaxslardan biri bo'ldi. Uning tragikomediya va trajediyalari, jamiyatning muammolari, odamning erkinligi, va sevgi mavzularini o'z ichiga oladi. "Romeo va Juliet," "Hamlet," "Othello," va boshqa asarlari renesansning eng mashhur shoir va dramaturglaridan biri sifatida o'rin olgan Shekspirning ijodini ifodalaydi.

Son vaqt, renesans san'ati va adabiyotining eng tanilgan yaratuvchilari hali ham 15 asrning yozuvchilari qatoriga mansub bo'lgan, masalan, Geoffrey Chaucer, Thomas More, va Edmund Spenser kabi ismlar bilan jiddiy taassurot qoldiradi.

Shunday qilib, 15 asrda Ingliz adabiyoti renesansning navbatdagi eng qo'lga kiritgan davrlardan biri hisoblanadi, va bu davrning yaratuvchilari, yaratishlari jamiyatning uning mahorat va san'atini o'ziga xosligi bilan tarqatishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, adabiyot tarixinin ahamiyatli dasturlarini yaratdilar

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Ingliz tili tarix davomida qanday rivojlandi". childrensuniversity.manchester.ac.uk/. Manchester universiteti.
2. Bau, Albert va Kabel, Tomas. 2002 yil. Ingliz tili tarixi. Yuqori Egar daryosi, Nyu-Jersi: Prentis-Xoll. 79-81 betlar.
3. "Va nihoyat, ... biz shunday xulosaga kelmoqdamiz, chunki biz Cherkovga katta umid bog'laymiz Angliya (shu sababli) yaxshi mevalarni yig'ib oladi ... " Injil (King James Version, 1611) / Maktub Dedicatorie
4. "Ingliz tili qanday qilib global tilga aylandi". BBC yangiliklari. BBC. 20 dekabr 2010 yil. Olingan 9 avgust 2015.
5. Greenblatt 2005 yil, p. 11.
6. Bvington 2002 yil, 1-3 betlar.
7. Uells 1997 yil, p. 399.
8. Kreyg 2003 yil, p. 3.
9. Ingliz adabiyotining Oksford sherigi, p. 890.
10. Fergyson 2004b.